

שאלה

שתי שאלות קצרות:

1. האם יש ברכת 'נחם' המתאימה לזמננו? ואם כן איפה אפשר למצוא אותה?
2. מה דעת הרב על התכלת של ראדזין? והאם אני יכול להטיל אותה בציצית?
תודה רבה,
א' מ'

תשובה

1. לפני כעשרים שנה פירסמתי נוסח 'רחם' על פי הנוסח המקורי המובא בתלמוד הירושלמי (ברכות ד, ג ותעניות ב, ב) ועל פי נוסחאות הגאונים והראשונים ז"ל. גירסה משופרת של נוסח זה פורסמה על ידי 'בית הועד' (בית הדין שלייד 'מכון שילה לתורת ארץ ישראל') לפני מספר שנים. נוסח זה, על ידי שינוי קל בלבד, תואם את המציאות העכשווית. והילך הנוסח:

רַחֵם, יְהוּה אֱלֹהֵינוּ
בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וּבְחַסְדֶיךָ הַנְּאֻמִּים
עֲלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ
וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ
וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדְךָ
וְעַל מְקוֹם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ הָאֲבֵל, הַתְּרַב, הַהָרוּס, הַשׁוּמֵם
הַנֶּתוּן בְּיַד זָרִים, הַרְמוּס בְּכַף עָרִיצִים.
וַיִּירָשׁוּהוּ אוֹיְבֶיךָ וַיַּחֲלִלוּהוּ עוֹכְרֵי עַמְּךָ.
וּלְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נִתְּתָ אֶת יְרוּשָׁלַיִם נְחֻלָּה,
וּלְזֶרַע יִשְׂרָאֵל יִרְשָׁה הַיְּרֻשָׁתָה.
כִּי בָאֵשׁ הִצַּתָּהּ, וּבָאֵשׁ אֶתָּה עָתִיד לְנַחֲמָהּ, כְּאָמֹר:
וְאֲנִי אֶהְיֶה-לָּהּ נֶאֱמַם-יְהוָה, חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב;
וּלְכָבוֹד, אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ.

2. נוסח הירושלמי מובא בכל הראשונים ז"ל בשינויים קלים (ובתלמוד הבבלי לא מוזכר נוסח כלשהו לתשעה באב). אין ידוע מי חיבר הנוסח הידוע אצלנו בתור 'נחם'. ראה 'אור זרוע' לרבינו יצחק ב"ר משה ז"ל מוינה סוף הל' תשעה באב (סי' תטז): "כתוב בדברי הגאונים – הכי אמרו רז"ל ט"ב ערבית ושחרית אומר בתפלה רחם ה' אלקינו על ישראל עמך ועל ירושלים

עירך וכו' וחותם בבונה ירושלים, לפי שהוא דומה כמי שמתו מוטל לפניו ואינו ראוי לקבל תנחומין. אבל במנחה אומר נחם ה' אלקינו את אבילי ציון ואת אבילי ירושלים לפי שדומה כמי שנסתם הגולל וראוי לקבל תנחומין מכאן ואילך וכך הלכה ע"כ". אך רב עמרם גאון, רב סעדיה גאון, וכל הראשונים ז"ל הביאו את נוסח הירושלמי. ופשוט שצריך לאומרו בכל התפילות – עיין רא"ש סוף תעניות פ"ד סי' לד. (בריי"ף וברא"ש הנוסח שובש בתחילתו כדי להתאימו ל'נחם' המקובל, כפי שמוכח מהלשון המגומגמת שבריי"ף).

3. אין ספק אצלי – וכן היא דעתו של כל חוקר וחכם הראוי לשמו שראיתי – שה'תכלת' של ראדזין אינה התכלת הכשרה לציצית. ואין כאן המקום להאריך בכך. אין כל איסור בהטלתו, אך גם אין בכך טעם. התכלת המופקת מן הארגמון קהה-הקוצים (*Murex Trunculus*) המשווקת על ידי עמותת 'פתיל תכלת' היא התכלה המוזכרת בתורה.

בברכה המשולשת בתורה

דוד חנוך יצחק בה"ר חיים רפאל